

ประมงหมู่บ้านที่กะดุนง : เศรษฐกิจแห่งความพอเพียง

บุญล รัตนดากุล * และ ผลิวัลย์ ร่องสวัสดิ์ **

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส เรื่อง เศรษฐกิจในสภาวะปัจจุบันว่า ควรเป็นเศรษฐกิจที่พออยู่พอกิน จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐควรยึดถือเป็นนโยบายหลักในการจัดการระดับชาติ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 87) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดทางรอดของสังคมไทยด้วยการใช้เศรษฐกิจพื้นฐาน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนชนบท ด้วยการทำเกษตรผสมผสานในที่ดินทำกินของคนและมีกิจกรรมต่าง ๆ มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์เพื่อช่วยชาวบ้านไม่ต้องเป็นหนี้สิน สามารถมีอาหารกิน เลี้ยงตนเองได้ตลอดปี และมีเงินเหลือเก็บจากการขายผลผลิตส่วนเกินออกนอกชุมชน และบทบาทของภาครัฐและองค์กรเอกชน กลายมาเป็นผู้สนับสนุนความคิดริเริ่มของชาวบ้านแทนการนำชาวบ้าน

การประมงหมู่บ้านที่กะดุนง

กะดุนง เป็นหมู่บ้านในตำบลเกาะรอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากเส้นทางปัตตานี-นราธิวาส ทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 42 (A 18) แยกเข้าอำเภอกะพ้อประมาณ 7 กิโลเมตร ถึงตำบลเกาะรอ หมู่ 1 หรือบ้านกะดุนง ในช่วงเช้าจะยังคงเห็นหมอกปกคลุมเขาสันกาลาคีรี ผ่านแม่น้ำสายบุรี

ใช้เวลา 1 ชั่วโมงครึ่ง ระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 90 กิโลเมตร

หมู่บ้านกะดุนงเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ชุมชนรวมกันเข้มแข็งพยายามแก้ปัญหาของตนเองและพึ่งตนเอง โดยรัฐและองค์กรเอกชนเป็นเพียงฝ่ายสนับสนุนเท่านั้น เช่น การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ และโครงการประมงหมู่บ้าน เป็นต้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ความเป็นมาของโครงการประมงหมู่บ้าน

แหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน เดิมเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำสายบุรี ต่อมาแม่น้ำเปลี่ยนทางเดิน ที่ลุ่มเดิมก็กลายเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เวลาหน้าฝนน้ำจะท่วม หน้าแล้งจะตื้นเขิน ชาวบ้านจะใช้เป็นที่ทำปลาร่วมกันในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง ต่อมากลุ่มส่งเสริมการเกษตรโดยเกษตรตำบลได้ติดต่อประสานงานจัดโครงการโดยความร่วมมือของกรมประมงให้มีโครงการประมงหมู่บ้านขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านได้มีปลากินอย่างพอเพียง และสามารถจัดหารายได้เพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่นๆ ได้ เช่น การสร้างมัสยิด เป็นต้น

การขุดบ่อปลา ชาวบ้านได้ยืนยันที่จะวางแผนขุดบ่อปลาด้วยตนเอง โดยได้อนุรักษ์ต้นไม้ขอบบ่อปลาไว้เพื่อเป็นที่หลบซ่อนของลูกปลา ชาวบ้านได้ขุดบ่อ 2 บ่อ จำนวน 10 ไร่ และ 6 ไร่ (ปี 2540) และอีก 2 ไร่ สงวนไว้เป็นที่ฝึกรบรรมเยาวชน ส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงปลา

การช่วยเหลือของกรมประมง กรมประมงจะช่วยเหลือในปีแรกๆ 100% กล่าวคือ ชาวบ้านต้องการปลา 1 แสนตัว ก็จะให้ทั้งหมด ต่อมาได้ลดการช่วยเหลือเป็น 50% และ 25% ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการอบรมดูแลปลา สังเกตจำนวนปลา ทำปุ๋ยหมักโดยการให้ชาวบ้านตัดฟาง ทำคอกในบ่อปลา ใส่ฟาง มูลวัว ทัพทมในคอกเพื่อให้เกิดแพลงก์ตอน เป็นอาหารของปลารวมทั้งแนะนำในการสร้างกระชังอนุบาลปลาประมาณ 2 เดือน ก็ปล่อยในแหล่งน้ำ

แผนการจัดการโครงการจับปลาประจำปี

คณะกรรมการประมงหมู่บ้านจะประชุมวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรายรอบมาร่วมกิจกรรมจับปลาประจำปี ในบางปีจะมีผู้นิยมจับปลาเดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในท้องถิ่นกับบุคคลภายนอก แม้มันจะจัดอาหารมาขายเป็นการหารายได้เข้าหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง นับเป็นการวางแผน

ปลาที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมวันจับปลาประจำปี

การเศรษฐกิจพึ่งตนเองโดยแท้จริง

วันจับปลาประจำปีพ.ศ.2541 เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมไปถึงแหล่งน้ำประจำหมู่บ้านจะมีชาวบ้านชายบัตร์ ยึดคติกันว่า ผู้ที่ใช้แหคิดราคา 120 บาทต่อคน ผู้ที่ใช้ยอคิดราคาคนละ 80 บาท ทุกคนจะได้หมวกสีชมพู สีเหลืองประจำตัว มีการจับรางวัลทางเลขบัตร์ รางวัลที่ 1 ได้แก่ แกะ 1 ตัว ราคา 2,500 บาท เวลา 9 โมงตรง มีพิธีเปิดและเริ่มจับปลาพร้อมกัน การจับปลาพร้อมกันมากๆ จะจับปลาได้มาก เพราะพื้นที่เป็นโคลน ทำให้ปลาหายใจลำบากจึงเคลื่อนที่ช้าจะได้ยินเสียงภาษาไทย ภาษามลายู ประสานกันเสียงขรมไปทั้งหนองบึง นี่คือนิติของการอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่าง มาเอาปลา (มารีเมะอีแก) อีแกมือลี (ปลาตุ๊ก) อีแกแวน (ปลาช่อน) อีแกปูยู (ปลาหมอ) อีแกสละ (ปลาสร้อย) เป็นต้น

เวลาผ่านไปประมาณ 2 ชั่วโมง มือแหจะค่อยอ่อนแรง เห็นภาพนิ่งสงบของคนครึ่งท่อนในน้ำ เหลียวมอง

ตามกันเพื่อมองหาฟองอากาศ ซึ่งหมายถึง ปลาช่อน ปลาตุ๊ก ขึ้นบ้วนน้ำเมื่อสลักโคลนตม

ปลาที่ชาวบ้านจับได้จะเป็นปลาธรรมชาติคือ ปลาที่มากับน้ำในช่วงน้ำท่วมก่อนชุดบ่อ จะมีปลาตุ๊ก ปลาช่อน ปลาหมอ ส่วนปลาที่กรมประมงสนับสนุนให้พันธุ์ปลามาปล่อย ได้แก่ ปลาดูเกะ ปลาตะเพียน ปลาเย่สีก ปลาโน ปลาเจาฮื้อ ปลาช่งฮื้อ ปลาหัวโต ในปีนี้จำนวนปลาที่จับได้ลดน้อยกว่าปีที่แล้ว ส่วนใหญ่จะได้ปลาดูเกะ ปลาตะเพียนขาว ปลาหมอข้างเหยียบ ปลาตุ๊กด้าน ปลาตะเพียนทอง เป็นต้น

ในสถานการณ์ที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศได้ถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานในประเทศเป็นอย่างมาก แรงงานที่มีการศึกษาและศักยภาพการศึกษาต่างต้องกลับภูมิลำเนาเดิมของตนการถูกปลดออกจากงานโดยกะทันหัน ย่อมส่งผลกระทบต่อพวกเขาเหล่านั้นแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะผลกระทบทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยจะไปขาย

**แรงงานที่มีการศึกษาและด้อยการศึกษาต่างต้องกลับภูมิลำเนาเดิมของตน
การถูกปลดออกจากงานโดยกะทันหันย่อมส่งผลกระทบต่อพวกเขาเหล่านั้น
แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะผลกระทบทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ**

แรงงานในประเทศใกล้เคียง และต้องกลับภูมิลำเนาเดิม เพราะผลกระทบทางเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นทั่วโลก รัฐจัดสรรส่งเสริมโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ชุมชนสามารถเลี้ยงตนเองให้อยู่รอด

ได้มีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน อุ้มชูตนเองให้มีพอเพียงกับตนเอง ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541. "ไทยควรพึ่งตนเอง ณ ระดับใด", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. (21-27 มิถุนายน),

87.

แบยา อารียู. 2541. ให้สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม.

สรพงษ์ กาญจนสมิต. 2541. ให้สัมภาษณ์ 14 มิถุนายน.